
Elżbieta MODRZEWSKA
Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
Jaworzno

ZADANIA ZAMKNIĘTE I OTWARTE A WNIOSKOWANIE O OSIĄGNIĘCIACH UCZNIĄ

Gdy przeprowadza się testowanie, niezależnie od tego, jaki formułuje się dla niego cel, okazuje się w konsekwencji, że dla wielu odbiorców najważniejszy jest wynik, tak wynik pojedynczego ucznia, jak i wynik testu bądź zadania. Dyrektorzy szkół, w których planowana jest standaryzacja warunkują jej umożliwienie właśnie przesłaniem wyników uczniów. Często nie pomagają tłumaczenia, że standaryzacja ma zupełnie inny cel i że wyniki mogą być nierzetelne. Zapotrzebowanie na wynik staje się jeszcze większe, gdy badanie nabiera cech egzaminu doniosłego, gdy badaniem obejmuje coraz większą populację, i gdy jest ono nagłośnione w mediach. Tak jest właśnie w przypadku egzaminów próbnych 2001. Cele tych egzaminów były na ogół znane wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób byli zaangażowani w ich organizację. Okazuje się jednak, że niewielu odbiorców interesuje się stanem przygotowań systemu do egzaminowania, wszyscy natomiast oczekują wyników, i to najlepiej od razu z interpretacją, co uczniowie umieją a czego nie oraz z wnioskami, która szkoła najlepsza, a która najgorsza.

Zawsze, kiedy analizowane są wyniki nasuwa się pytanie, ile warunków zewnętrznych na nie wpływa i czy zmiana pewnych warunków wpłynęłaby jakoś na obraz osiągnięć badanych uczniów.

Taka wątpliwość budzi, np. zastosowanie w teście określonych typów zadań. Chodzi oczywiście o zadania otwarte i zamknięte. Wiadomo, że istnieje wielu zwolenników tak jednych, jak i drugich typów i kiedy się ich słucha, nie sposób zakwestionować argumentów którejsz z grup.

Przy okazji niemal każdego badania przeprowadza się także badanie ankietowe, które służy zebraniu opinii piszących na temat danego testu. Wśród wielu innych pytań często pojawia się takie, w którym uczeń wskazuje, które zadania uważa za łatwe i dlaczego? Oraz które były dla niego trudne i dlaczego?

Jako łatwe badani podają najczęściej numery zadań zamkniętych, argumentując to następująco: „odpowiedzi SA podane”, „nie trzeba nic pisać”, „można zgadywać”. Oczywiście wśród zadań trudnych pojawiają się numery zadań otwartych często z komentarzem: „Nie chce mi się pisać”, „nie lubię samodzielnie udzielać odpowiedzi” itp. Odpowiedzi te SA wypisane z ankiet przeprowadzanych podczas standaryzacji arkuszy do informatorów gimnazjalnych na rok 2002, które przeprowadzane były wśród 400 uczniów różnych szkół średnich. Podobne opinie wygłaszają także inni młodszy badani. Opinie zebrano podczas dużego badania przeprowadzonego w województwie śląskim wśród uczniów klas VI szkół podstawowych, których badano testem skonstruowanym na wzór testów egzaminacyjnych, tzn. z uwzględnieniem zadań zamkniętych WW oraz zadań otwartych KO. Wyniki ankiety prezentuje tabela.

Ciekawe jest to, że w szkołach rzadko mieli okazję rozwiązywać takie zadania, co potwierdzają także nauczyciele w swojej ankiecie. Taka sytuacja może prowadzić do wniosków, że osiągnięci się zdecydowanie lepsze wyniki, gdy zastosuje się zadania zamknięte WW.

Ten wniosek może jednak budzić wątpliwości, co do rzetelności pomiaru osiągnięć wpisanych w kolejne kategorie standardów. Czy wobec tego mówienie, że uczniowie lepiej czytają i piszą niż rozumują i wykorzystują wiedzę w praktyce jest wiarygodny? Może to właśnie zastosowanie określonego typu zadań miało na to wpływ.

Oczywiście wiadomo, że nie wszystkie umiejętności można badać każdym typem zadania. Niemniej warto przeanalizować, czy na średni wynik łatwości dla danego standardu miał istotny wpływ dobór typów zadań.

Bardzo wygodny do analizy jest plan testu oraz wykres ukazujący poziom łatwości kolejnych zadań odniesionych do kategorii standardu. Zastosowanego w szóstych klasach szkół podstawowych podczas badań próbnych.

Tabela 1. Zadania sprawdzające umiejętności poszczególnych grup standardów.

Standard	Nr zadań	Suma punktów
Czytanie	1, 2, 6, 7, 8, 14, 15, 16, 17, 22	10
Pisanie	23. III, 24, 25	12
Rozumowanie	3, 4, 9, 12, 13, 18, 21.I, 23.II	8
Korzystanie z informacji	10, 23.I	2
Wykorzystanie wiedzy w praktyce	5, 11, 19, 20, 21.II, 21.III, 21.IV	8
Ogółem		40

Wykres 1. Szkoły podstawowe Województwo Śląskie, arkusz: S-A 1-011

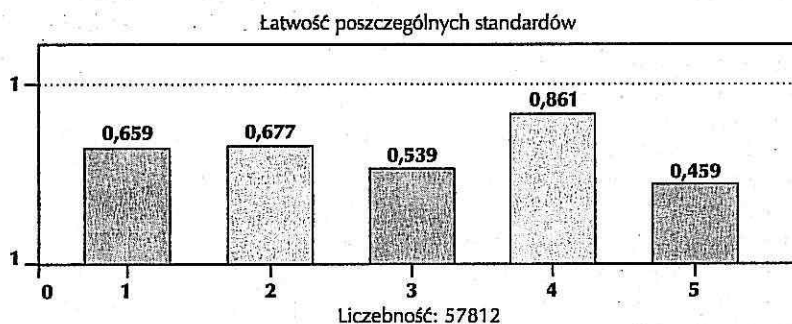

Tabela II. Średnia łatwość zadań (w zadaniach otwartych z podziałem na poszczególne standardy)

Nr zad.	Badana czynność Uczeń:	Nr standardu	Liczba punktów	Łatwość zadania
1.	odczytuje tekst literacki	1.1	1	0,710
2.	określa funkcje wskazanych w tekście elementów	1.2	1	0,588
3.	umieszcza daty w przedziale czasowym	3.1	1	0,509
4.	oblicza średnią dobową temperaturę powietrza, dostrzegając prawidłowości przedstawione w tekście i tabeli	3.7	1	0,293
5.	oblicza temperaturę powietrza, wykorzystując dane z tabeli	5.5	1	0,367
6.	odczytuje tekst literacki	1.1	1	0,533
7.	Odczytuje tekst literacki (wyszukuje informacje we wskazanym tekście)	1.1	1	0,569
8.	wykorzystuje poznane terminy do porównania dwóch tekstów	1.2	1	0,555
9.	posługuje się kategorią czasu, przelicza lata na wieki	3.1	1	0,714
10.	wybiera właściwe źródła informacji	4.1	1	0,945
11.	zna zasady bezpieczeństwa w czasie zabaw zimowych	5.8	1	0,890
12.	rozpoznaje, na podstawie rysunku, cechy czworokątów	3.6	1	0,495
13.	opisuje sytuację przedstawioną w zadaniu za pomocą wyrażenia arytmetycznego	3.5	1	0,270
14.	rozumie informacje zawarte w tekście	1.1	1	0,728
15.	odczytuje symbole umieszczone w instrukcji	1.3	1	0,765
16.	odczytuje tekst literacki (rozpoznaje wyznaczniki opisu przy określaniu cech czytanego tekstu)	1.1	1	0,887

Nr zad.	Badana czynność Uczeń:	Nr standardu	Liczba punktów	Łatwość zadania
17.	odczytuje tekst literacki (wyszukuje informacje zawarte w tekście)	1.1	1	0,756
18.	przewiduje skutki wydarzeń bliskich własnemu doświadczeniu	3.2	1	0,848
19.	wybiera właściwy przyrząd służący do obserwacji pogody	5.2	1	0,782
20.	zna zasady bezpiecznej eksploatacji roweru	5.6	1	0,669
21.	I ustala sposób rozwiązania zadania	3.8	1	0,484
	II wykorzystuje własności liczb do rozwiązania problemu	5.5	1	0,151
	III wykonuje obliczenia dotyczące wagi (masy)	5.3	2	0,270
	IV zamienia jednostki masy	5.3	1	0,271
22.	rozumie znaczenie symboli występujących w opisach map pogody	1.3	1	0,496
23.	I wskazuje źródła informacji, posługuje się nimi	4.1	1	0,777
22.	rozumie znaczenie symboli występujących w opisach map pogody	1.3	1	0,496
23.	I wskazuje źródła informacji, posługuje się nimi	4.1	1	0,777
	II wyraża własne opinie i próbuje je uzasadnić	3.4	1	0,701
	III pisze krótki, spójny tekst	2.3	1	0,830
24.	przenosi dane z tabeli na oś liczbową	2.4	1	0,542
25.	I pisze na temat – opisuje porę roku	2.1	2	0,831
	II pisze na temat – uzasadnia swój wybór (wyraża emocjonalny stosunek do opisywanej rzeczywistości)	2.1	1	0,924
	III zachowuje spójność tekstu	2.3	1	0,839
	IV redaguje wypowiedź komunikatywną	2.3	2	0,618
	V przestrzega norm językowych	2.3	1	0,530
	VI przestrzega norm ortograficznych w zakresie pisowni ó-u, ż-rz, h-ch, wielkiej i małej litery	2.3	2	0,520
	VII przestrzega norm interpunkcyjnych	2.3	1	0,519

Zadania zamknięte i otwarte a wnioskowanie o osiągnięciach ucznia

Wskaźnik łatwości	Interpretacja zadania	Numer zadania w teście	Typ zadania*	
			WW	RO KO
0,00 – 0,19	bardzo trudne	brak	-----	-----
0,20 – 0,49	trudne	4,5,12,13,21,	4,5,12,13	21
0,50 – 0,69	umiarkowanie trudne	2,3,6,7,8,20,22, 24, 25	2,3,6,7,20	22,24, 25
0,70 – 0,89	łatwe	1,9,11,14,15,16,17, 18,19, 23,	1,9,11,14,15, 16,17,18,19	23
0,90 – 1,00	bardzo łatwe	10	10	-----

Większość zadań okazała się dla uczniów łatwa i umiarkowanie trudna. W tej grupie znalazło się aż 19 zadań z 25 występujących w arkuszu egzaminacyjnym. Spośród nich cztery to zadania otwarte – 22,23, 24 i 25.

Część zadań arkusza sprawdzianu okazała się trudna, między innymi cztery zadania zamknięte – 4, 5, 12 i 13 oraz jedno zadanie otwarte – 21. Uczniowie najlepiej rozwiązyali zadanie 10. Poprawnej odpowiedzi udzieliło aż 94,5% badanych. Zadanie to sprawdzało umiejętność korzystania ze źródeł informacji (dokonania wyboru właściwego źródła). Rozwiązując je, uczeń mógł wykorzystać także wiedzę i doświadczenia pozaszkolne. Z wyborem odpowiedniego źródła informacji poradzili sobie także uczniowie w zadaniu 23, a było to już zadanie otwarte KO. Książkę popularno-naukową „Zwierzęta polskich lasów”, jako wiarygodne i rzetelne źródło informacji o zachowaniach zwierząt wskazało 77,7% uczniów. Jednak już nie wszyscy potrafili swój wybór uzasadnić – 70,1%.

Biorąc pod uwagę wyniki uzyskane za rozwiązanie wszystkich zadań badających czytanie, stwierdzono, że umiejętności te opanowało 67,7% uczniów. Najwięcej błędnych odpowiedzi wynikających z niedokładnego odczytania informacji zawartej w poleceniu, a tym samym niewłaściwego zrozumienia polecenia wystąpiło w zadaniu 22, zad. KO. Uczniowie udzielali odpowiedzi, odczytując jedynie schematyczne rysunki, a pomijali wskazówki zawarte w poleceniu. Poprawnej odpowiedzi udzieliło 49,6% uczniów.

Spośród piszących sprawdzian 53,9% poprawnie rozwiązywało zadania badające umiejętności z zakresu rozumowania. Najwięcej poprawnych odpowiedzi 84,8% udzielili uczniowie w zadaniu 18 odwołującym się do doświadczeń bliskich dziecku, doświadczeń z codziennego życia.

Trudności wystąpiły w rozwiązaniu zadań sprawdzających umiejętności kształtowane głównie na lekcjach matematyki. O ile zaproponować rozwiązanie zadania, wskazując odpowiedni sposób, w zadaniu 13 potrafiło tylko 27% uczniów, to z samodzielnym ustaleniem i zapisaniem sposobu rozwiązania w zadaniu 21 poradziło sobie 48% uczniów. Poprawnie wykonało obliczenia i dokonało zamiany jednostek jedynie 27% rozwiązujących to zadanie. Ogółem z wykorzystaniem wiedzy w praktyce poradziło sobie 45,9% uczniów.

Analiza ta pokazuje, że jeżeli jakaś treść jest uczniom mało znana i słabo wyćwiczona, to zadanie odnoszące się do jej wykonania jest mniej więcej tak samo trudne, niezależnie od tego, czy jest to zadanie zamknięte, czy otwarte.

Obserwacja ta pozwala z nieco większą pewnością formułować wnioski na temat osiągnięć uczniów wynikające z badań pilotażowych. Oczywiście w żadnym wypadku nie rozwiewa to wszystkich wątpliwości.